

Justis- og beredskapsdepartementet
Innsendt digitalt via regjeringen.no

Deres referanse: 25/6121
Vår referanse: 2025/217
Dato: 09.01.2026
Publikasjonsnr.: NIM-H-2026-002

HØRINGSUTTALELSE

Forslag til endringer i politiloven og våpeninstruksen - bevæpning av politiet i daglig tjeneste (generell bevæpning)

1. Innledning

NIM viser til departementets høringsbrev av 24. oktober 2025, og takker for muligheten til å inngi høringssvar.

NIM har i utgangspunktet ikke synspunkter på om politiet bør bevæpnes i daglig tjeneste. NIM mener likevel at generell bevæpning av politiet krever en vurdering av om dagens rutiner for opplæring, trening, oppfølging m.m. er tilstrekkelige, og etterlyser ytterligere tiltak for å beskytte psykisk syke. NIM etterlyser også en særlig omtale av våpenbæring og bruk i massetjeneste.

2. Menneskerettslige rammer

Det finnes ingen menneskerettslige regler som verken pålegger eller forbyr generell bevæpning av politiet. NIM har derfor ikke overordnede synspunkter på om dette bør innføres i Norge, eller de aktuelle lovforslagenes utforming som sådan.

Etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 2 har staten imidlertid plikt til å beskytte retten til liv. I rettspraksis fra Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) har det utpenslet seg en del forpliktelse som følger av sikringsplikten etter EMK artikkel 2 hva gjelder politiets maktutøvelse.

For det første kreves det et rettslig og administrativt rammeverk som regulerer når politiet kan bruke våpen i tjenesten, se *Giuliani and Gaggio v. Italia*.¹ Det må også finnes et system som sikrer mot vilkårlighet, maktmisbruk og uhell som kan

¹ *Giuliani and Gaggio v. Italia* [GC] (23458/02) avsn. 209.

unngås.² Bruk av dødelig makt må være absolutt nødvendig etter EMK artikkel 2 nr. 2. Dette innebærer også en plikt til å redusere risikoen for unødig skade.³

Det er også relevant i vurderingen av art. 2 hvorvidt en politioperasjon har vært kontrollert og planlagt for å minimere dødelig maktbruk eller tap av liv.⁴

Politi som bærer våpen, må få trening og opplæring i hvilke situasjoner bruk av våpenet kan være absolutt nødvendig etter EMK artikkel 2 nr. 2. Etter EMDs praksis kreves det videre at polititjenestepersoner oppfyller vilkårene for å bære våpen, og at de tilbys nødvendig opplæring og trening. Dersom liv først går tapt, må det iverksettes en etterforskning som må tilfredsstillende krav til uavhengighet og effektivitet.⁵

3. NIMs innspill

3.1 Politiets møte med psykisk syke personer og bistand til helsevesenet

Det er særlig økningen i oppdrag knyttet til psykisk syke personer som begrunner behovet for permanent bevæpning. Politiets bistand til helsevesenet og håndtering av psykiatriske pasienter er noe som beslaglegger mye politiressurser, og bistandsoppdrag fra politiet til helsevesenet ligger på rundt 40.000-50.000 i året.⁶ Samtlige som har blitt skutt og drept av politiet de siste fem årene led av alvorlig psykisk sykdom, ifølge en oversikt publisert av TV2.⁷

Til illustrasjon kan nevnes evalueringsrapporten om politiets håndtering av den såkalte Klepp-hendelsen i Sør-Vest politidistrikt i 2024, hvor både en politibetjent og en person, som senere ble vurdert til å sannsynligvis være psykotisk, mistet livet. Rapporten identifiserer ikke enkeltstående faktorer som kunne forhindre utfallet. Likevel trekker rapporten frem viktige læringspunkter, herunder behov for tydeligere rutiner, bedre koordinering mellom operasjonelt og taktisk nivå, og styrket risikohåndtering ved bevæpnede oppdrag.⁸ Læringspunktene samsvarer for øvrig godt med de generelle retningslinjene for bruk av våpen som EMD har oppstilt etter EMK art. 2.

² Se samme avgjørelse, avsn. 209.

³ Se *Tagayeva m.fl. v. Russland* (26562/07) avsn. 595.

⁴ Se *Bubbins v. Storbritannia* (50196/99) avsn. 136.

⁵ Se *Bubbins v. Storbritannia* avsn. 137.

⁶ Spurkland, Myhrer og Bunæs, *Politiets bistand til andre offentlige myndigheter*, Universitetsforlaget (2025) s. 141 og s. 148.

⁷ Se artikkel fra TV2.no, tilgjengelig [her](#).

⁸ Hele rapporten er tilgjengelig [her](#).

Selv om det ligger noe på utsiden av dette lovforslaget, mener NIM at det bør arbeides langs flere akser for å redusere risikoen for at det oppstår skarpe situasjoner som involverer psykisk syke personer. Dette vil blant annet gjelde den helsemessige oppfølgingen av psykisk syke.⁹ Det er et tankekors at permanent bevæpning av politiet blir en del av løsningen på den utfordringen som psykisk syke personer med voldspotensial representerer. Dette har både en side mot retten til liv, men også retten til helse etter blant annet FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) artikkel 12.

Maktmiddelutvalget pekte blant annet på nedgangen i antall døgnplasser i psykisk helsevern og behandlingstilbudet til alvorlig psykisk syke som en faktor i økningen i antallet psykiatrioppdrag hos politiet.¹⁰ Utviklingen på feltet, herunder omleggingen til en større grad av poliklinisk behandling og reduksjon i heldøgns institusjonsplasser, kan i seg selv ha vært drevet av at behovet for tvang og maktbruk kan ivaretas av politiet.¹¹ Dette gir et særlig ansvar for å påse at politiet er rustet til å utføre disse oppdragene på en måte som i størst mulig grad forebygger tap av liv. Det bør kontinuerlig arbeides med hvordan akutte situasjoner kan løses uten bruk av våpen, dersom de først oppstår.

NIM vil også benytte anledningen til å peke på utfordringer knyttet til politiets bistand til helsevesenet til håndtering av ufarlige, men lite samarbeidsvillige, pasienter. Det følger av rutiner utarbeidet av Politidirektoratet og Helsedirektoratet at det er politiet og ikke helsevesenet som i utgangspunktet skal utøve enhver form for tvang utenfor institusjon, også der det er snakk om mild tvang mot ikke farlige pasienter.¹² Denne praksisen kan utfordre kravet til forholdsmessighet etter EMK art. 8 og eventuelt også FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Tvangsbegrensningsutvalget omtalte denne problemstillingen slik:

«At bruk av politi også har negative sider og da ikke bare ressursmessig for politiet, er likevel åpenbart. Å koble inn ordensmakten kan generelt oppleves krenkende og uverdigg for så vel den hjelpetrengende personen som pårørende, og i enkelte tilfeller også bidra til å eskalere situasjonen.»¹³

⁹ Samtykkeutvalget redegjør for eksempel for en rekke forslag, både regulatoriske og praktiske, som til dels er fulgt opp. NIM har skrevet flere høringsvar knyttet til dette, se www.nhri.no. Se *Bedre beslutninger, bedre behandling – Ekspertutvalg om samtykkekompetanse*, juni 2023.

¹⁰ Maktmiddelutvalgets rapport, *Politiets bruk av maktmidler* (2022) s. 107.

¹¹ Se nærmere om dette i Spurkland, Myhrer og Bunæs, s. 146 flg.

¹² Se Helsetjenestens og politiets ansvar for personer med psykisk lidelse – oppgaver og samarbeid, rundskriv Helsedirektoratet og Politidirektoratet, sist oppdatert 3. juli 2023.

¹³ NOU 2019:14 Tvangsbegrensningsloven. Forslag til felles regler om tvang og inngrep uten samtykke i helse- og omsorgstjenesten s. 622.

NIM savner en vurdering av om permanent bevæpning av politiet kan bidra til å forsterke disse negative sidene av politiets bistand. Vi viser her til at det i høringsnotatet (s. 15) er nevnt som eksempel at politiet ikke bør være bevæpnet i møte med sårbare personer – som psykisk syke personer i mange tilfeller vil være. Det er grunn til å vurdere nærmere om en ordning hvor det kun er bevæpnet politi som kan utføre tvang mot psykisk syke utenfor institusjon er hensiktsmessig og lovlig. Det bør videre vurderes om det er ønskelig og praktisk mulig å «avvæpne» politiet i slike oppdrag for å redusere ulempene nevnt over.

Problemstillingen er nærmere omtalt i Spurkland, Myhrer og Bunæs, *Politiets bistand til andre offentlige myndigheter*, Universitetsforlaget (2025), se særlig 146-150. Her sammenfattes utfordringene slik:

«Når det i løpet av de siste ti årene på dette feltet ikke er gjort noe med fullmakter, faglig kompetanse og ressurser, er det ganske nærliggende å tro at bruk av politimakt mot ufarlige, men lite samarbeidsvillige psykiatriske pasienter lett vil bli ansett som uforholdsmessig og diskriminerende behandling av pasientgruppen – og dermed også ulovlig».

3.2 Bruk av våpen i massetjeneste

Høringsnotatet omtaler ikke bevæpning og bruk av våpen i massetjeneste. Dette kan reise særlige spørsmål i relasjon til demonstrasjonsfriheten. Etter FNs *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* bør makt og våpen kun benyttes for å oppløse voldelige og ulovlige forsamlinger. Utfordringer ved bruk av våpen og makt i forbindelse med demonstrasjoner m.v. er også beskrevet i UNODCs håndbok om bruk av makt og våpen i politiet.¹⁴ Etter NIMs syn burde dette vært utdypet nærmere.

3.3 Rutiner for opplæring, trening og oppfølging av våpenbruk

Høringsnotatet inneholder ingen beskrivelse eller vurdering av om dagens rutiner for opplæring, trening og oppfølging av våpenbruk i politiet anses tilstrekkelige. Under kap. 8 fremgår det at:

«Politiet er i dag trent til å håndtere ulike situasjoner og oppdrag, både når de er ubevæpnet og når de er bevæpnet. Ved innføring av permanent generell bevæpning kan det likevel tenkes å være behov for å gjøre endringer i politiets trening og våpenopplæring, blant annet for å sikre at tilnærmingen til oppdrag og oppdragsløsningen ikke endres.»

¹⁴ UNODOC, *Resource book on the use of force and firearms in law enforcement* (2017) kap. 7, tilgjengelig [her](#).

Etter NIMs syn henger høringsnotatets forslag såpass tett sammen med sikringsplikten etter artikkel 2 at det hadde vært hensiktsmessig å vurdere om dagens system for opplæring, trening og rutiner for håndtering og bruk av våpen i politiet er gode nok også etter lovendringen. Dette gjelder både generelt, og i oppdrag som involverer psykisk syke spesielt. Det samme gjelder regelverket for håndtering av hendelser i etterkant, også av hensyn til polititjenestepersoner selv. NIM ber derfor om at dette vurderes og omtales i en eventuell proposisjon, for å gi grunnlag for å vurdere om sikringsplikten etter EMK artikkel 2 er oppfylt.

Vennlig hilsen

for Norges institusjon for menneskerettigheter

Kai Spurkland

Direktør

Mathilde Wilhelmsen

Seniorrådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.